

Міністерство освіти і науки України
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІСТЬ

**Матеріали
XXIX наукової конференції
здобувачів вищої освіти**

Випуск 45

С Т А Т Т І

Одеса – 2023

УДК: 001:005.745

I – 90

Збірник містить **статті** окремих учасників **XXIX** наукової конференції здобувачів вищої освіти **«Історичний досвід і сучасність»**.

Редакційна колегія збірника:

Богданова І. М., докто педагогічних наук, професор,
Букач В. М., кандидат історичних наук, приват-професор,
Наумкіна С. М., доктор політичних наук, професор,
Сокаль М. А., кандидат філологічних наук, доцент,
Сухотеріна Л. І., доктор історичних наук, професор.

Відповідальний редактор – Букач В. М.

Друкується за рішенням Вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» від 25 травня 2023 року, протокол № 12.

(С) Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (м. Одеса), 2023.

(С) Букач В. М., упорядник, 2023.

права, що становлять спільне міжнародне право, є їх широка просторова сфера дії, що охоплює всі країни і території без будь-яких винятків.

Отже, найбільш адекватною формою зовнішнього вираження (джерелом) норм загального міжнародного права (його загальновизнаних принципів та норм) є міжнародно-правовий звичай. Його головна перевага перед міжнародним договором полягає в тому, що він є первинним засобом вираження тих універсальних морально-правових цінностей, які сформувалися на підставі багатовікового історичного досвіду суспільних відносин, чим надали йому властивості, які залежать від політичної кон'юнктури. Визнання кожною національною державою цінностей та ідеалів, закріплених у загальновизнаних принципах та нормах міжнародного права, створення нормативних та інституційних механізмів їх реалізації на внутрішньодержавному рівні є основою для «діалогу цивілізацій» і, по суті, становить головний політико-правовий зміст процесу конституції.

-
1. Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії. Київ: Либідь, 2002. 608 с.
 2. Савчук К.О. Міжнародно-правові погляди академіка В. Е. Грабаря. Київ: ІДП НАНУ, 2003. 128 с.
 3. Тарасов О. В. Взаємовідношення теорії міжнародного права та загальної теорії права. *Правова держава Україна: проблеми, перспективи розвитку*: короткі тези доповідей та наукових повідомлень республіканської науково-практичної конференції. Харків: НЮА України, 1995. С. 46 - 47.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Котов К., Кривдіна І. Б.

Терористичні загрози не є новим явищем на європейському континенті, а держави – члени Європейського Союзу неодноразово переживали різні терористичні акти. Знання того, що в принципі немає жодної держави, яка в

зможі самостійно протистояти цьому типу загрози, дало поштовх для зміцнення співробітництва та інтенсифікації діяльності між різними суб'єктами в галузі запобігання та боротьби з тероризмом.

Події 11 вересня 2001 року потрясли міжнародне співтовариство, що знайшло відображення навіть у заявах голів парламентів, глав держав і урядів Європейського Союзу про те, що напад на США було скоєно як напад проти Європейського Союзу. Цю заяву було підтримано закликами всіх країн до глобальної боротьби з тероризмом та прийнято понад 70 правових заходів щодо Плану дій боротьби з тероризмом. Проте напади у Мадриді (11.03.2004 р.) та Лондоні (07.07.2005 р.) фактично мобілізували країни Європейського Союзу для активізації їхньої діяльності у зазначеному напрямку.

Аналіз наявних міжнародних антитерористичних структур, які займаються запобіганням тероризму, дозволяє констатувати, що існує міжнародний (інтернаціональний), регіональний та (субрегіональний) рівень організації боротьби з тероризмом [4].

Одним з найважливіших аспектів боротьби з тероризмом є міжнародне співробітництво, зокрема, співробітництво ЄС у боротьбі та протидії терористичним актам з організаціями: НАТО, G7, Ради Європи (РЄ), Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), група Рада співробітництва арабських держав Перської затоки, Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Організація Африканського Союзу, Спільний ринок Півдня (MERCOSUR – Mercado Comun del Sur) та іншими міжурядовими та міжнародними організаціями. Європейський союз також розробив низку внутрішніх документів, правил та стратегій, спрямованих на боротьбу з тероризмом (Рамкове рішення Ради Європейського Союзу від 13.06.2002 р., Стратегію ЄС щодо боротьби з фінансуванням тероризму від 14.12.2002 р., Стратегія європейської безпеки (ESS) від 12.12.2003 р., Декларація про боротьбу з тероризмом від 25.03.2004 р., Стратегія ЄС по боротьбі з радикалізмом і вербуванням у терористі групи від 15-16 грудня

2005 року, Директива (ЄС) 2017/541 Європейського Парламенту і Ради від 15 березня 2017 р. про боротьбу з тероризмом тощо).

Прикладом тривалої співпраці з питань протидії тероризму є взаємодія США з країнами Європейського Союзу (передусім Францією, Німеччиною та Великобританією), яка розширюється з 2001 року, коли було підписано ключову угоду з поліцейською службою ЄС (Європол). Угода надала можливість здійснювати обмін стратегічною та технічною інформацією з питань протидії тероризму, відмивання грошей, протиправної торгівлі наркотиками, ядерними, радіологічними речовинами та людьми. У 2002 році додаткова угода між Європолем та компетентними органами США дозволила обмінюватись персональними даними підозрюваних осіб, а також запровадила інститут офіцерів зв'язку. З того часу взаємодія ЄС та США розширюється та охоплює також питання протидії фінансуванню тероризму, нелегальній міграції, іноземним бойовикам-терористам. В лютому 2015 року відповідні служби США підписали дві нові угоди з Європолем щодо протидії нелегальній міграції та іноземним бойовикам. Це забезпечило платформу для обміну інформацією щодо осіб, які забезпечують вербування та переправлення іноземних бойовиків, а також джерел їх фінансування [1, 69].

Різні інституції беруть участь у процесі зміцнення європейських можливостей у боротьбі з тероризмом. З 2001 року у Генеральному секретаріаті Ради ЄС створено Об'єднаний Ситуаційний центр, який після створення Європейської служби зовнішній дій набув організаційну структуру під назвою INTSEN. Основними завданнями INTSEN є підтримка комітету з питань політики й безпеки та робочих груп Ради ЄС. INTSEN несе відповідальність за обмін та аналіз розвідки з питань внутрішньої та зовнішньої безпеки, включаючи тероризм.

Спеціалізована прокуратура ЄС, яке здійснює судове співробітництво в кримінальних справах, - це відділ судоустрою Європейського Союзу (Євроюст). Євроюст був призначений Радою Європейського Союзу 28 лютого 2002 р. Перші інституційні зміни були запроваджені через 6 років

рішенням Ради від 16 грудня 2008 р. Основна мета Євроюсту полягає в полегшенні та прискоренні співпраці між відповідними міністерствами в державах-членах, судових органах та органах із питань, що стосуються розслідування та кримінального переслідування по транскордонній злочинності. Завдання Євроюсту полягає в посиленні співпраці в боротьбі з організованою злочинністю в усьому ЄС, торгівлею наркотиками, тероризмом, фінансовим шахрайством, торгівлею людьми, корупцією, відмиванням грошей, інтернет-злочинністю [3, 10].

Європейське поліцейське відомство (Європол) є правоохоронним органом ЄС, метою якого є підвищення безпеки в Європі шляхом надання допомоги правоохоронним органам країнам-членам ЄС. Вона працює по лінії боротьби з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами тяжких злочинів, які стосуються двох або більше держав, а масштаб, значення і наслідки цих злочинів вимагають узгоджених дій держав-членів. Європол обробляє операційну інформацію та підтримує інформаційні системи. Дані вносяться щодо осіб, які, відповідно до національного законодавства держави-члена, підозрюються в причетності або вчиненні злочину або засуджені за злочини у сфері діяльності Європолу.

Frontex – Європейське агентство з управління операційним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав-членів Європейського Союзу є агентством ЄС, створене відповідно до Регламенту Ради (ЄС) № 2007/2004. Пріоритетом Frontex є інтегроване управління зовнішніми кордонами Європейського Союзу.

Склад Постійного комітету з оперативного співробітництва у сфері внутрішньої безпеки (COSI) визначено у ст. 71 Договору про функціонування ЄС. COSI сприяє та зміцнює координацію оперативної діяльності держав-членів у сфері внутрішньої безпеки. Забезпечення ефективного оперативного співробітництва в галузі внутрішньої безпеки ЄС, а також і правоохоронних органів, прикордонного контролю та судового співробітництва в кримінальних справах, оцінює загальний напрям та ефективність

оперативного співробітництва, а також допомагає Раді реагувати на терористичні акти, стихійні лиха та техногенні катастрофи.

Серед ініціатив, пов'язаних із забезпеченням європейської безпеки, слід згадати відкриття 1 січня 2016 року Європейського центру Європолу по боротьбі з тероризмом, який надає платформу для обміну даними й оперативного співробітництва з моніторингу іноземних бойовиків і терористичних організацій, фінансування тероризму та торгівлі зброєю. Попередні дії призвели до розвитку в Європолі значного досвіду, пов'язаного з тероризмом, що дає можливість максимально використовувати існуючі структури, інструменти і ресурси для держав-членів із метою обміну інформацією, проведення аналізу та прийняття ефективних міжвідомчих дій щодо запобігання тероризму та боротьби з ним.

7 грудня 2015 року в Європолі на прохання французької влади було створено Цільову групу «fraternite», завдання якої полягає в наданні підтримки проведених розслідувань у зв'язку з нападами, що сталися у Парижі 13.11.2015 р. У теперішній час з оперативною групою постійно працюють декілька десятків офіцерів Європолу.

Ще однією ініціативою є створення у відповідь на теракти у Мадриді Європейського координатора по боротьбі з тероризмом. Завданням координатора є зміцнення та координація всіх інструментів, що є у розпорядженні ЄС, та стеження за виконанням Стратегії ЄС по боротьбі з тероризмом [3, 11-12].

Реалізація політики ЄС у сфері боротьби з тероризмом проводиться через формування співробітництва правоохоронних органів і спеціальних служб європейських країн, посилення взаємодії з Євроюстом, Європолем, іншими регіональними (субрегіональними) структурами у цій сфері. У ЄС вжито низку заходів, спрямованих, у першу чергу, на підвищення ефективності взаємодії та обміну інформацією між національними спеціальними та поліцейськими службами, а також посилення прикордонного контролю. У 2016 році на основі інформації

Антитерористичної групи (м. Гаага) створено єдину базу даних, до якої в режимі реального часу мають доступ понад 20 європейських спецслужб. Розроблено та заплановано реалізацію пілотного проекту щодо автоматизованого обміну даними між правоохоронними органами держав-членів ЄС щодо осіб, які мають судимість. Крім цього, активізується робота з введення в дію Європейської інформаційної системи авторизації подорожей. У грудні 2016 року Єврокомісією було представлено комплекс заходів по боротьбі з фінансуванням тероризму, посилення прикордонного контролю, удосконалення Шенгенської інформаційної системи (далі – SIS). В рамках таких заходів пропонується внесення у зазначену базу даних SIS щодо: осіб, які підозрюються у причетності до терористичної діяльності; осіб, яким заборонено в'їзд до Євросоюзу; мігрантів, стосовно яких видано санкцію на депортацію. Також ЄС пропонує забезпечити необмежений доступ державам-членам ЄС до баз даних Європолу. Сьогодні на рівні глав міністерств внутрішніх справ ЄС досягнуто згоду щодо посилення і покращення взаємного доступу до даних, що мають вирішальне значення для запобігання і припинення терактів. Спільна заява міністрів внутрішніх справ ЄС також вказує на необхідність вдосконалення європейського поліцейського партнерства, запобігання радикалізації, обміну інформацією про осіб, що представляють терористичну загрозу або загрозу насильницького екстремізму, запобігання проникненню в ЄС іноземних бойовиків-терористів, незалежно від того, чи є вони громадянами держави-члена Євросоюзу чи ні [2].

Останнім часом увага європейської спільноти до тероризму актуалізувалася не лише у зв'язку зі зростанням кількості терористичних актів, а через небувалу хвилю мігрантів, головним чином із мусульманських країн. Посилення міграційних процесів створює додаткові можливості для активізації діяльності міжнародних терористичних організацій. З огляду на це, уряди країн з найбільшими міграційними потоками (у першу чергу держави-члени ЄС) вживають заходи щодо посилення прикордонного

контролю, впровадження ефективних систем спостереження за мігрантами та запобігання нелегальній міграції, як важливих елементів системи попередження вчинення терористичних актів. З метою протидії поширенню тероризму та здійснення скоординованої діяльності антитерористичних організацій в Європейському контртерористичному центрі Європолу (ECTC) створено Групи Інтернет-досліджень (European Internet Referral Unit – IRU), які уповноважені на співробітництво з правоохоронними органами не лише держав-членів Європейського Союзу, а й інших держав, а також із приватним сектором.

28 квітня 2015 року у Страсбурзі представлено план боротьби з тероризмом та кіберзлочинністю, який передбачає три пріоритети безпекової політики, серед яких – запобігання тероризму і протидія радикалізації, боротьба з організованою злочинністю та боротьба з кіберзлочинністю. Також ЄС планує покращити співпрацю з третіми країнами для подолання такого явища, як іноземні військові найманці. У січні 2016 р. в ЄС створено новий Антитерористичний центр, який працює на базі Європолу. До повноважень центру віднесено вирішення питання боротьби проти іноземних бойовиків, незаконного обігу вогнепальної зброї та фінансування тероризму.

У лютому 2016 року Єврокомісія прийняла План дій щодо боротьби з фінансуванням тероризму, зміст якого передбачає заходи, спрямовані на вирішення питання боротьби з відмиванням грошей та незаконним рухом готівки, що пов'язані з тероризмом і злочинністю, шляхом заморожування і конфіскації активів, а також через удосконалення механізмів виявлення та відстеження потоків фінансування терористів. В багатьох країнах запроваджено та виконуються спеціалізовані програми, спрямовані на недопущення поширення у суспільстві екстремістських поглядів, запобігання втягнення молоді до участі у терористичних організаціях, застосовуються процедури амністії окремих осіб, які брали участь в терористичній діяльності, їх адаптації та ресоціалізації. З огляду на зростання терористичної загрози низкою країн було змінено національне законодавство з питань

протидії тероризму, у т.ч. надано додаткових повноважень правоохоронним органам і спеціальним службам [1, 71].

Таким чином, оперативне міжнародне співробітництво є ключовим у діяльності установ ЄС, які роблять свій внесок у розвиток оцінки ризиків для загальної безпеки, визначає загальні пріоритети для оперативної діяльності, а також сприяє транскордонному співробітництву. Складність ризиків, пов'язаних із відсутністю стабільності в безпосередній близькості від Європейського Союзу, мінливість форм радикалізації, ескалації насильства і збільшення терористичної активності вимагають спільних дій і співпраці у боротьбі з потенційними загрозами. За останні десятиліття ЄС запровадив ряд юридичних та практичних рішень, а також підготував та визначив необхідні інструменти для їх реалізації.

-
1. Білан І. А. Протидія тероризму: досвід ЄС. *Інформація і право*. 2021. № 2(37). С. 67 - 73.
 2. Стратегія кібербезпеки України (2021 – 2025 роки): Проект. Рада Національної безпеки і оборони України. Офіційний портал.// URL: <https://www.rnbo.gov.ua> (дата звернення 13.01.2023)
 3. Сягровець В. А. Міжнародне співробітництво у сфері протидії тероризму в Європі: аналіз нормативно-правової бази. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 9 - 12.
 4. Форноляк В. М. Особливості співробітництва антитерористичних організацій країн європейського союзу щодо протидії тероризму.// URL: http://www.academy.ssu.gov.ua/ua/page/page_1581428561.htm (дата звернення: 28.12.2022).

ЗНАЧЕННЯ РИМСЬКОГО КЛУБУ ЯК СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Рудніцька Л.

Домінування державних міжнародних «акторів» на геополітичній арені та їхній вплив на міжнародні процеси в сучасному світі починають поступатися іншим міжнародним «гравцям». Все більшу роль починають